

Biuletenio tematika ir tema

Klimato kaita

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Kompleksinis požiūris į klimato kaitą: visuomenės sveikata, miestų prisitaikymas ir žmogaus teisių jurisprudencija

Esminiai žodžiai

Klimato kaita, visuomenės sveikata, urbanistika, klimato jurisprudencija, žmogaus teisės

Serija ir registracijos numeris

S-2026-7 ir S-2026-8

Leidimo data

2026-09-02

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

☒ Analitinė apžvalga ☐ Kita

Šaltiniai: kategorijos

- ☒ Teisės aktai ☒ Politinė komunikacija
- ☒ Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
- ☒ Žiniasklaidos turinys ☐ Socialinių tinklų turinys
- ☐ Statistiniai duomenys ☐ Mokslo darbai
- ☐ Metainformaciniai produktai
- ☐ Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2021 01 01 -
2026 08 01

Šaltiniai: kalbos

- ☒ Lietuvių k. ☐ Lenkų k.
- ☒ Anglų k. ☒ Kitos ES kalbos
- ☐ Rusų k. ☐ Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2026). *Kompleksinis požiūris į klimato kaitą: visuomenės sveikata, miestų prisitaikymas ir žmogaus teisių jurisprudencija* (S-2026-7 ir S-2026-8). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame darbe nagrinėjamas kompleksinis klimato kaitos poveikis:

- visuomenės sveikatai;
- urbanistinio prisitaikymo strategijoms;
- žmogaus teisių jurisprudencijai.

1. Įžanga

XXI amžiuje klimato kaita pasireiškia kaip vienas svarbiausių globalių sisteminių iššūkių, darančių kompleksinį ir daugiamačių poveikį gamtinėms, socialinėms, ekonominėms bei teisinėms sistemoms. Šiuolaikiniame moksliniame diskurse klimato kaita jau nebėra interpretuojama tik kaip izoliuotas ilgalaikis aplinkos pokyčių procesas ar potenciali ateities rizika, valdytina technologinėmis inovacijomis. Ji apibrėžiama kaip daugialypis fenomenas, darantis tiesioginę ir netiesioginę įtaką įvairioms sritims:

- sveikatos apsaugos sistemų stabilumui;
- miestų funkcionalumui ir kritinės infrastruktūros atsparumui;
- socialinei sanglaudai ir demografiniai dinamikai;
- pamatinių žmogaus teisių užtikrinimui.

Tai, kad ši problema tampa vis sistemiškesnė, grindžia negrįžtami empiriniai pokyčiai: didėjantis ekstremalių hidrometeorologinių reiškinių dažnis ir intensyvumas, taip pat nuoseklus vidutinės pasaulio oro temperatūros kilimas. Šios tendencijos artina Žemės klimato sistemą prie kritinių ribinių taškų, kuriuos peržengus gresia laipsniški ekologiniai, socialiniai ir teisiniai padariniai. Dėl šių priežasčių klimato politika transformuojasi į horizontalų viešosios politikos iššūkį, reikalaujantį tarpdisciplininės prieigos ir kompleksinio tarpsektorinio valdymo.¹

Naujausi mokslininkų vertinimai rodo, kad globali vidutinė temperatūra prie Žemės paviršiaus jau viršijo ikipramoninį lygį daugiau nei 1,3 °C, o tai patvirtina žmogaus veiklos skatinamą sisteminį poslinkį.

Pasaulinio vandenyno lygio kilimas ir pakrančių erozija lemia specifinį urbanizuotų teritorijų pažeidžiamumą.²

¹ Mokslininkų vertinimas: Europą alinanti rekordinė kaitra be klimato kaitos būtų buvusi praktiškai neįmanoma. (2026 m. birželio 26 d.). Prieiga per internetą: <https://www.meteo.lt/2026-06-26-mokslininku-vertinimas-europa-alinanti-rekordine-kaitra-be-klimato-kaitos-butu-buvusi-praktiskai-neimanoma/>

Po Europą sivilinancios karščio bangos – tragiškos žinios. (2026 m. liepos 1 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrytas.lt/gamta/zeme/2026/07/01/news/po-europa-svilinancios-karscio-bangos-tragiskos-zinios-43018618>

Izgorodinas, A. (2026 m. birželio 30 d.). Aleksandras Izgorodinas: karščio bangos vis labiau veikia Europos ekonomiką. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/verslas/aleksandras-izgorodinas-karscio-bangos-vis-labiau-veikia-europos-ekonomika-n1532272>

Bukantis, A. (2026 m. birželio 26 d.). Klimatologas A. Bukantis: pavojingai priartėjome prie klimato sistemos lūžio. Prieiga per internetą:

<https://www.bernardinai.lt/klimatologas-a-bukantis-pavojingai-priartejome-prie-klimato-sistemos-luzio/>

Rekordinė kaitra – tik pradžia: ekspertė įspėja, kas laukia toliau. (2026 m. liepos 16 d.). Prieiga per internetą:

<https://lnk.lt/straipsniai/Gyvenimas/rekordine-kaitra--tik-pradzia-eksperte-ispeja-kas-laukia-toliau/386638>

Rekordinė kaitra – tik pradžia: ekspertė įspėja, kas laukia toliau. (2026 m. liepos 16 d.). Prieiga per internetą:

<https://kauno.diena.lt/naujienos/orai/rekordine-kaitra-tik-pradzia-eksperte-ispeja-kas-laukia-toliau-1766070>

It will get worse: World's second coldest capital faces record heat. (2026 m. liepos 22 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.euronews.com/2026/07/22/it-will-get-worse-worlds-second-coldest-capital-faces-record-heat>

Tokio karščio neatlaikė net kupranugariai: smogė sivilinanti kaitra. (2026 m. liepos 23 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/tokio-karscio-neatlaike-net-kupranugariai-smoge-svilinanti-kaitra-57-2729554>

Karščio kupolas virš Europos: mokslininkai atskleidė šiurpią tiesą. (2026 m. birželio 28 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrytas.lt/gamta/zeme/2026/06/28/news/karscio-kupolas-virs-europos-mokslininkai-atskleide-siurpia-tiesa-42975036>

² Global temperature rise and heatwaves: fast facts. (2025 m. rugpjūčio mėn.). Prieiga per internetą:

https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/temperaturerise_fastfacts_2025-08.pdf

Ispanijoje birželį užregistruota daugiau nei tūkstantis su karščiu susijusių mirčių. (2026 m. liepos 1 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.delfi.lt/naujienos/uzsienyje/ispanijoje-birzeli-uzregistruota-daugiau-nei-tukstantis-su-karsciu-susijusiu-mirciu-120270697>

Seime vyko diskusija apie ekstremaliųjų reiškinių ir prisitaikymą prie klimato kaitos. (2026 m. birželio 30 d.). Prieiga per internetą:

https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=295461

Europoje karštis žudo tyliai: kam pavojus didžiausias? (2026 m. birželio 30 d.). Prieiga per internetą: <https://infoerdve.lt/europoje-karstis-zudo-tyliai-kam-pavojus-didziausias/>

PSO: karščio bangos Europoje – tik generalinė repeticija, o Vengrijoje užfiksuotas naujas rekordas. (2026 m. birželio 30 d.). Prieiga per internetą: <https://jega.lt/naujiena/psa-karscio-bangos-europoje-tik-generaline-repeticija-o-vengrijoje-uzfiksuotas-naujas-rekordas-4655772>

Europa išgyvena ketvirtąją karščio bangą šią vasarą: žemyną niokoja miškų gaisrai ir sausra. (2026 m. liepos 29 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.alfa.lt/aktualijos/aplinkosauga/europa-iggyvena-ketvirtaja-karscio-banga-sia-vasara-zemyna-niokoja-misku-gaisrai-ir-sausra/404586/>

Paryžiaus laidojimo namai po rekordinių karščių nebegali susidoroti su darbo krūviu. (2026 m. birželio 29 d.). Prieiga per internetą:

https://www.respublika.lt/lt/naujienos/pasaulis/kitos_pasaulio_nauijenos/paryziaus-laidojimo-namai-po-rekordiniu-karsciu-nebegali-susidoroti-su-darbo-kruviu/

PSO skambina pavojaus varpais: Europoje dėl rekordinės karščio bangos jau mirė daugiau kaip 1 300 žmonių. (2026 m. birželio 28 d.).

Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/gyvenimas/sveikata/psa-skambina-pavojaus-varpais-europoje-del-rekordines-karscio-bangos-jau-mire-daugiau-kaip-1-300-zmoniui/401575/>

Europą alina nepakeliamas karštis: fiksuoti nauji rekordai ir mirtys, atšaukiami renginiai. (2026 m. birželio 28 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/europa-alina-nepakeliamas-karstis-fiksuoti-nauji-rekordai-ir-mirtys-atsaukiami-renginiai-57-2713408>

Mokslininkų vertinimas: Europą alinanti rekordinė kaitra be klimato kaitos būtų buvusi neįmanoma. (2026 m. birželio 26 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/orai/mokslininku-vertinimas-europa-alinanti-rekordine-kaitra-be-klimato-kaitos-butu-buvusi-neimanoma-60-2713142>

Gyvybių pareikalavusios alinancios karščio bangos kaltininkas - „Omega blokas“: paaiškino, kas tai. (2026 m. birželio 26 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/gyvybiu-pareikalavusios-alinancios-karscio-bangos-kaltininkas-omega-blokas-paaiskino-kas-tai-1290-2712658>

JT klimato vadovas: karščio banga Europoje yra kaina už taršą iškastiniu kuru. (2026 m. birželio 26 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2971105/jt-klimato-vadovas-karscio-banga-europoje-yra-kaina-uz-tarsa-iskastiniu-kuru>

Europoje neslūgsta alinanti karščio banga. (2026 m. birželio 24 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/europoje-neslugsta-alinanti-karscio-banga-57-2712140>

Londonas verda: Europą užvožė ekstremalaus karščio dangtis. (2026 m. birželio 23 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/londonas-verda-europa-uzvoze-ekstremalaus-karscio-dangtis-57-2711040>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Miestų teritorijose dėl didelio gyventojų tankio, ekonominės veiklos koncentracijos ir priklausomybės nuo inžinerinių tinklų pasireiškia grandininis klimato kaitos poveikis. Infrastruktūros pažeidžiamumas ir įvairūs trūkumai ypač išryškėja padažnėjus audroms, liūtimis ir potvyniams. Taip pat stebimi paviršinių ir požeminių vandenų druskingumo pokyčiai. Šiame kontekste urbanistinis prisitaikymas yra ne atskira alternatyvi strategija, o būtina rizikos valdymo ir tvarios regioninės plėtros sąlyga.

Klimato kaitos poveikis visuomenės sveikatai pasižymi tiesioginiais ir netiesioginiais priežastiniais ryšiais, aprėpiančiais plačią patologijų ir rizikos veiksnių amplitudę. **Aukšta oro temperatūra ir intensyvėjančios karščio bangos tiesiogiai veikia pažeidžiamiausias gyventojų grupes:** vyresnius asmenis, vaikus, sergančiuosius lėtinėmis ligomis. Neigiamas poveikis pasireiškia padidėjusiu sergamumu bei mirtingumu nuo širdies ir kraujagyslių sutrikimų, kvėpavimo takų bei neurologinių patologijų. **Netiesioginis poveikis vertinamas per kintančią infekcinių ligų epidemiologiją,** pvz., jų pernešėjų, tokių kaip erkės ir uodai, geografinis arealas plečiasi į šiauresnes platumas. Taip pat **juntami klimato kaitos padariniai aprūpinimo maistu saugumui, geriamojo vandens ištekliams ir gyvenamosios aplinkos kokybei.** Šios aplinkybės lemia lėtinį stresą, neigiamai veikia visuomenės psichikos sveikatą, taip pat gilina socialinę atskirtį.³

Miestai – pagrindinės erdvės, susijusios ne tik su klimato rizikomis, bet ir prisitaikymo prie pokyčių galimybėmis. Viena vertus, urbanizuotoms teritorijoms būdingos specifinės mikroklimato problemos, ypač šilumos salos efektas, paviršinių nuotekų valdymo sutrikimai intensyvių liūčių metu, oro taršos koncentracija ir elektros tinklų perkrova per energijos vartojimo pikus. Kita vertus, miestuose sutelktas didžiausias finansinis, institucinis bei technologinis potencialas. Siekiant efektyviai didinti miestų atsparumą, būtina integruoti į jų aplinką įvairias priemones, pvz., žaliąsias ir mėlynąsias zonas, tvarias lietaus vandens surinkimo ir infiltracijos technologijas, pasyviojo ir aktyviojo vėsinimo urbanistinės architektūros elementus, ankstyvojo perspėjimo apie gresiantį pavojų sistemas, miesto lygmens reagavimo visuomenės sveikatos apsaugos srityje planus.

Tiesa, diegiant šias priemones **privaloma remtis klimato teisingumo principu** – užtikrinti, kad prisitaikymo infrastruktūra būtų visiems prieinama ir nepaskatintų „žaliosios gentifikacijos“ ar pažeidžiamų grupių diskriminacijos.

Pragariški karščiai Lietuvoje - tik pradžia: ekspertė perspėjo, kas laukia. (2026 m. liepos 12 d.). Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/pragariski-karsciai-lietuvoje-tik-pradzia-eksperte-perspejo-kas-laukia-n1534271>

³ Grėsmė visuomenės sveikatai: mokslininkės ragina ryžtingiau reaguoti į klimato kaitos keliamus pavojus. (2025 m. spalio 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/it/laboratorija/2025/10/22/news/gresme-visuomenes-sveikatai-mokslininkes-ragina-ryztingiau-reaguoti-i-klimato-kaitos-keliamus-pavojus-40001392>

Karščio kupolas virš Europos: mokslininkai atskleidė šurpią tiesą. (2026 m. birželio 28 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrytas.lt/gamta/zeme/2026/06/28/news/karscio-kupolas-virs-europos-mokslininkai-atskleide-surpia-tiesa-42975036>

Įspėja: šie reiškiniai kels vis didesnę grėsmę žmonių sveikatai, o tam ruoštis turi ir Lietuva. (2025 m. vasario 19 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrytas.lt/gamta/eko/2025/02/19/news/ispeja-sie-reiskiniai-kels-vis-didesne-gresme-zmoniui-sveikatai-o-tam-ruostis-turi-ir-lietuva-36430315>

Climate change and health. Prieiga per internetą: https://www.who.int/health-topics/climate-change#tab=tab_1

Čaplinskas, S. (2026 m. liepos 2 d.). Saulius Čaplinskas: karščio bangos keičia ne tik klimatą, jos keičia mūsų sveikatą. Ar žinome, kaip apsaugoti save ir artimuosius? Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/saulius-caplinskas-karscio-bangos-keicia-ne-tik-klimata-jos-keicia-musu-sveikata-ar-zinome-kaip-apsaugoti-save-ir-artimuosius-120270262>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Teisinis klimato kaitos matmuo pastaraisiais metais tapo tarptautinės teisės ir strateginio bylinėjimosi centru. Esminiu lūžiu šioje srityje laikoma 2025 m. Tarptautinio Teisingumo Teismo (TTT) patariamoji nuomonė, kuria remiantis galutinai įtvirtinta nuostata, kad **klimato kaita yra ne tik aplinkosaugos ar politinio susitarimo objektas, bet ir sisteminis tarptautinės teisės bei žmogaus teisių apsaugos klausimas.**

Reikšmingiausios patariamąją nuomonę paskelbusio **TTT nuostatos:**

- **valstybių teisinės atsakomybės sugriežtinimas** – įtvirtinta valstybių pozityvi pareiga imtis pakankamų, moksliškai pagrįstų priemonių klimato sistemai apsaugoti;
- **teisės į švarią, sveiką ir tvarią aplinką pripažinimas** neatsiejama tarptautinės žmogaus teisių sistemos dalis;
- **pilietinės visuomenės įgalinimas** – suteikiamas tvirtas teisiškai įpareigojantis pagrindas fiziniams asmenims, bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms kelti ieškinius teismuose dėl valstybių ar korporacijų delsimo įgyvendinti klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo įsipareigojimus.

Kompleksinė klimato kaitos poveikio sveikatai, urbanistinio prisitaikymo strategijų ir tarptautinės žmogaus teisių jurisprudencijos analizė leidžia klimato krizę vertinti kaip vienašalę ekologinių, socialinių, urbanistinių ir teisinių procesų visumą.

Klimato politika neturėtų apsiriboti vien technokratiniais sprendimais – šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijų mažinimu ar formaliais tarptautinių susitarimų rodikliais. Jos kontekste būtina aprėpti šias pagrindines **kryptis:**

- **visuomenės sveikatos apsaugos gerinimą** – prevencinių reagavimo sistemų ir pažeidžiamų grupių apsaugos modelių kūrimą;
- **miestų prisitaikymą** – struktūrinį jų atsparumo didinimą per žaliąją infrastruktūrą ir tvarią urbanistinę plėtrą;
- **teisinį reguliavimą** – žmogaus teisių apsaugos standartų taikymą bei valstybių atskaitomybės užtikrinimą;
- **socialinį teisingumą** – vienodo apsaugos priemonių prieinamumo užtikrinimą ir klimato teisingumo principų įgyvendinimą.

Visapusiškas tarpdisciplininis požiūris sudarytų prielaidas, būtinas ilgamečiams, mokslu grindžiamiems viešosios politikos sprendimams, užtikrinantiems tvarumą ir teisinį visuomenės saugumą besikeičiančio klimato sąlygomis, formuoti.⁴

⁴ Ar Lietuva pasirengusi klimato kaitos iššūkiams? (2026 m. liepos 10 d.). Prieiga per internetą:

<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/ar-lietuva-pasirengusi-klimato-kaitos-issukiams-1764596>

Europos žaliasis kursas. (n. d.) Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lt

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

2. Klimato kaitos ir ekstremalių karščių poveikis visuomenės sveikatai

Klimato kaita daro reikšmingą, tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai pasireiškiančią įtaką visuomenės sveikatai. Viena svarbiausių tokio poveikio apraiškų – ekstremalaus karščio bangų dažnėjimas, intensyvėjimas ir ilgėjanti jų trukmė. Karščiai laikomi viena didžiausių su klimato kaita susijusių grėsmių visuomenės sveikatai.⁵

Aukšta aplinkos temperatūra sukelia dehidrataciją, išsekimą, šilumos smūgį bei termoreguliacijos sutrikimus, taip pat didina sergamumą ir mirtingumą nuo širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo sistemos bei inkstų ligų. Didžiausią riziką patiria vyresni žmonės, vaikai, nėščiosios ir lėtinėmis ligomis sergantys asmenys.

Europos regione karščio bangos kasmet siejamos su dešimtimis tūkstančių perteklinių mirčių, todėl **ekstremalus karštis laikytinas ne pavieniu meteorologiniu reiškiniu, o sisteminiu visuomenės sveikatos iššūkiu**, reikalaujančiu kompleksinių prisitaikymo ir prevencijos priemonių.⁶

⁵ Poveikis sveikatai. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/observatory/evidence/health-effects>
Nuo karščio smūgių iki erkių platinamų ligų: klimato kaita keičia gyvenimą Lietuvoje. (2026 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/nuo-karscio-smugiu-iki-erkiu-platinamu-ligu-klimato-kaita-keicia-gyvenima-lietuvoje-1290-2724342>
Klimato kaitos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ir prisitaikymo gairės. (2024 m.). Prieiga per internetą: <https://sam.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/6/12H8xwQ2P0Q.pdf>
Visuomenės sveikata: vedamasis straipsnis. (2023 m.). Visuomenės sveikata, 2(101). Prieiga per internetą: [https://www.hi.lt/uploads/Institutas/visuomenes%20sveikata/2023.2\(101\)/VS%202023%20\(101\)%20Vedamasis.pdf](https://www.hi.lt/uploads/Institutas/visuomenes%20sveikata/2023.2(101)/VS%202023%20(101)%20Vedamasis.pdf)
Ekspertai ragina ES keisti taisykles: karščio stresas gali paveikti 130 mln. europiečių. (2026 m. birželio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/ekspertai-ragina-es-keisti-taisykles-karscio-stresas-gali-paveikti-130-mln-europieciu-250343/>
Klimato kaitą išduoda kasmet registruojami rekordai. (2026 m. liepos 9 d.). Prieiga per internetą: <https://lsveikata.lt/sveika-seima/klimato-kaita-isduoda-kasmet-registruojami-rekordai-19003>
Pasaulinės klimato krizės aukų diena: rekordinės kaitros primena apie grėsmę žmonių sveikatai. (2026 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/grynas/aplinka/pasaulines-klimato-krizes-auku-diena-rekordines-kaitros-primena-apie-gresme-zmoniui-sveikatai-120276447>
Kaitra Lietuvoje jau kelia tiesioginę riziką sveikatai. (2026 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://infoerdve.lt/kaitra-lietuvoje-jau-kelia-tiesiogine-rikiza-sveikatai/>
⁶ Buvo galima išvengti 1 500 mirčių: Europą alinusi karščio banga pastūmėta klimato kaitos. (2025 m. liepos 9 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/gamta/zeme/2025/07/09/news/buvo-galima-issvengti-1500-mirciu-europa-alinusi-karscio-banga-pastumeta-klimato-kaitos-38596015>
Milijardai žmonių patiria didėjančią karščio pavojų: klimato kaita tampa sveikatos iššūkiu. (2026 m. liepos 13 d.). Prieiga per internetą: <https://www.klimatoreporteriai.lt/klimato-kaita/milijardai-zmoniui-patiria-didejanti-karscio-pavoju-klimato-kaita-tampa-sveikatos-issukiu/>
Aiškinasi, kaip ekstremalus orai veikia mirtingumą Lietuvoje. (2026 m. vasario 14 d.). Prieiga per internetą: <https://vmedicina.lt/lt/aiskinasi-kaip-ekstremalus-orai-veikia-mirtinguma-lietuvoje>
Mokslininkai prakalbo apie mirtiną pavojų, kurio žmonija dar nėra regėjusi. (2026 m. birželio 26 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/mokslas/mokslas/mokslininkai-prakalbo-apie-mirtina-pavoju-kurio-zmonija-dar-nera-regejusi-120268493>
Karščio banga pražudė tūkstančius: paskelbti naujausi duomenys. (2026 m. liepos 24 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/projektai/pulsas/zaliasis-virsmas/karscio-banga-prazude-tukstancius-paskelbti-naujausi-duomenys-120274554>
Karščio banga Europoje nusinešė apie 1 300 gyvybių: mokslininkai įspėja, kas laukia toliau. (2026 m. liepos 10 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/karscio-banga-europoje-nusinese-apie-1-300-gyvybiu-mokslininkai-ispeja-kas-laukia-toliau-253039/>
Ispanijoje ir Graikijoje – naujos karščio bangos. (2026 m. liepos 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/naujienos/uzsienyje/ispanijoje-ir-graikijoje-naujos-karscio-bangos-120279139>
Karščio bangos Europoje nebeprisitraukia: mokslininkai įvardijo tikrąsias priežastis. (2026 m. liepos 10 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/karscio-bangos-europoje-nebepasitraukia-mokslininkai-ivardijo-tikrasias-priezastis-258955/>
Prancūzijoje birželio mėnesį per karščio bangą fiksuota 5,7 tūkst. daugiau mirčių nei įprasta. (2026 m. liepos 22 d.). Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/prancuzijoje-birzelio-menesi-karscio-banga-fiksuota-57-tukst-daugiau-mirciu-nei-iprasta-1766900>
Prancūzijoje birželio mėnesį per karščio bangą fiksuota 5,7 tūkst. daugiau mirčių nei įprasta. (2026 m. liepos 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/prancuzijoje-birzelio-menesi-per-karscio-banga-fiksuota-57-tukst-daugiau-mirciu-nei-iprasta-57-2729218>
Tokijuje dėl karščių į ligonines paguldyta daugiausiai žmonių nuo 2010 metų. (2026 m. liepos 23 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/sveikata/682/2999038/tokijuje-del-karsciu-i-ligonines-paguldyta-daugiausiai-zmoniui-nuo-2010-metu>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Be tiesioginio fiziologinio poveikio, **klimato kaita sveikatai daro įtaką ir netiesioginiais būdais**, pvz., ankstyvesnė augalų vegetacijos pradžia, ilgesnis jų žydėjimo sezonas ir pakitęs žiedadulkių pasiskirstymas ore **ilgina alerginių simptomų trukmę bei didina jų intensyvumą**.⁷ Be to, dėl aukštesnės oro temperatūros ir švelnesnių žiemų **susidaro palankios sąlygos ligų pernešėjams, pavyzdžiui, erkėms ir uodams, ilgiau išlikti aktyviems ir plisti naujose geografinėse teritorijose**, taip didinant užkrečiamųjų ligų plitimo riziką.⁸

Nors šių procesų mastas priklauso nuo daugelio ekologinių ir socialinių veiksnių, mokslinių tyrimų duomenys rodo, kad **klimato kaita keičia ne tik sveikatos rizikų dydį, bet ir patį jų pobūdį**.

Reikšmingą klimato kaitos poveikio dalį sudaro psichikos sveikatos aspektai. Ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai susiję su padidėjusia nerimo, depresijos ir potrauminio streso sutrikimo rizika, ypač tarp asmenų ir bendruomenių, patyrusių tiesioginių materialinių nuostolių ar kitokių sukrėtimų. Psichologinis poveikis dažnai būna ilgalaikis, nes ekstremalūs įvykiai ardo socialinius ryšius, mažina ekonominį stabilumą bei saugumo jausmą. Todėl klimato kaita turėtų būti vertinama ne tik kaip fizinės sveikatos rizikos veiksnys, bet ir kaip svarbus psichosocialinį pažeidžiamumą determinuojantis kompleksas.⁹

Pastaraisiais metais mokslinėje literatūroje vis daugiau dėmesio skiriama **galimam ilgalaikio karščio poveikiui biologinio senėjimo procesams**. Kai kurių epidemiologinių ir molekulinės biologijos tyrimų rezultatai leidžia kelti hipotezę, kad pasikartojantis arba ilgai trunkantis karščio stresas gali būti susijęs su spartesniais ląstelinio ir molekulinio senėjimo procesais.¹⁰

Klimato kaitos poveikis visuomenės sveikatai glaudžiai susijęs su socialinės nelygybės problematika. Mažesnes pajamas gaunantys gyventojai, vyresni žmonės, vaikai, lėtinėmis ligomis sergantys asmenys bei čiabuvių bendruomenės dažniausiai turi mažesnes galimybes prisitaikyti, todėl

⁷ Su pavasariniais žiedais sugrįžta ir alergijos: papasakojo, kaip pasiruošti alergijų sezonui, ir atskleidė, kodėl visi yra kažkam alergiški. (2025 m. vasario 28 d.). Prieiga per internetą: <https://sc.bns.lt/view/item/su-pavasariniais-ziedais-sugrizta-ir-alergijos-papasakojo-kaip-pasiruošti-alergijų-sezonui-ir-atskleide-kodel-visi-yra-kazkam-alergiski-502241>

⁸ Visuomenės sveikata: vedamasis straipsnis. (2023 m.). Visuomenės sveikata, 2(101). Prieiga per internetą: [https://www.hi.lt/uploads/Institutas/visuomenes%20sveikata/2023.2\(101\)/VS%202023%202\(101\)%20Vedamasis.pdf](https://www.hi.lt/uploads/Institutas/visuomenes%20sveikata/2023.2(101)/VS%202023%202(101)%20Vedamasis.pdf)

Nuo karščio smūgių iki erkių platinamų ligų: klimato kaita keičia gyvenimą Lietuvoje. (2026 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/nuo-karscio-smugiu-iki-erkiu-platinamu-ligu-klimato-kaita-keicia-gyvenima-lietuvoje-1290-2724342>

Mirtiniausias pasaulio gyvūnas jau veržiasi į Europą: ekspertas rėžė, kad esame akmens amžiuje. (2026 m. liepos 26 d.). Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/mirtiniausias-pasaulio-gyvunas-jau-verziasi-i-europa-ekspertas-reze-kad-esame-akmens-amziuje-n1536799>

⁹ Mental health effects of climate change. Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/observatory/evidence/health-effects/mental-health-effects>

The impact of climate change on mental health and emotional wellbeing: current evidence and implications for policy and practice. (2021 m.). Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/metadata/publications/the-impact-of-climate-change-on-mental-health-and-emotional-wellbeing-current-evidence-and-implications-for-policy-and-practice>

Matthews, V., & Longman, J. (2025 m. balandžio 20 d.). People's mental health goes downhill after repeated climate disasters - it's an issue of social equity. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/peoples-mental-health-goes-downhill-after-repeated-climate-disasters-its-an-issue-of-social-equity-254475>

Kiek žmonių Lietuvoje patiria ekologinį nerimą ir kaip jį atliepti? (2026 m. liepos 20 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2996087/kiem-zmoniu-lietuvoje-patiria-ekologini-nerima-ir-kaip-ji-atliepti>

Dėl karščio žmonės mažiau miega. (2026 m. liepos 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.respublika.lt/lt/naujienos/sveikata/sveikata/del-karscio-zmones-maziau-miega/>

¹⁰ Extreme heat silently accelerates aging on a molecular level. (2025 m. kovo 4 d.). Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/extreme-heat-silently-accelerates-aging-on-a-molecular-level-250757>

klimate kaitos padariniai šioms grupėms yra neproporcingai sunkūs. Tokį pažeidžiamumą lemia prastesnės būsto sąlygos, ribota galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, mažesnis finansinis atsparumas bei sunkesnė prieiga prie apsaugos nuo karščio priemonių.¹¹

Klimato kaita jau dabar daro reikšmingą įtaką visuomenės sveikatai, o ekstremalūs karščiai yra vienas geriausiai ištirtų ir dokumentuotų šio poveikio mechanizmų. Tiesioginiai fiziologiniai padariniai, netiesioginė įtaka, pasireiškianti per infekcinių ligų, alerginių susirgimų bei psichikos sveikatos pokyčius, ir neproporcingas poveikis socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms rodo, kad **klimate kaita yra kompleksinis visuomenės sveikatos, socialinio teisingumo ir viešosios politikos iššūkis**. Todėl šios kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie pokyčių priemonės būtina integruoti į visuomenės sveikatos politiką bei ilgalaikio atsparumo stiprinimo strategijas.¹²

Klimato kaitos poveikio sveikatai aspektai nagrinėti LNB analitinėje apžvalgoje S-2024-3¹³.

3. Miestų infrastruktūra: pažeidžiamumas ir prisitaikymas

Miestai priskirtini prie bene labiausiai klimato kaitos pažeidžiamų teritorijų, nes juose telkiasi didžioji gyventojų dalis, ekonominės veiklos, kritinė infrastruktūra ir socialiai jautriausios visuomenės grupės.

Apie 75 proc. europiečių gyvena urbanizuotose teritorijose, todėl būtent miestai tampa pagrindine klimato rizikų valdymo ir prisitaikymo politikos įgyvendinimo erdve. Didelis gyventojų tankis ir infrastruktūros gausa lemia tai, kad net lokalūs ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai gali sukelti reikšmingų socialinių, ekonominių bei struktūrinių padarinių. **Miestų atsparumo didinimas yra vienas svarbiausių tvarios urbanistinės plėtros ir viešojo valdymo prioritetų.**¹⁴

¹¹ The impact of climate change on mental health and emotional wellbeing: current evidence and implications for policy and practice. (2021 m. gegužės 21 d.). Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/metadata/publications/the-impact-of-climate-change-on-mental-health-and-emotional-wellbeing-current-evidence-and-implications-for-policy-and-practice>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos darbe strateginė sistema (2021–2027 m.) Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje“ (COM(2021) 323 final). (2021 m. spalio 20 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52021AE3275>

Rekomendacijos, kaip apsaugoti darbuotojus nuo karščio ir saulės poveikio. (n. d.). Valstybinė darbo inspekcija. Prieiga per internetą: <https://www.vdi.lt/AtmUploads/heat.pdf>

Climate adaptation and health in European policy framework. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/observatory/policy-context/european-policy-framework/climate-adaptation-and-health/climate-adaptation-and-health>

¹² Karštis darbe: ligų prevencija ir darbuotojų apsauga. (2023 m. gegužės 30 d.). Prieiga per internetą:

<https://osha.europa.eu/lt/highlights/heat-work-preventing-illness-and-protecting-workers>

Klimato pokyčių ir jų poveikio sveikatai stebėsenos ataskaita (2024–2025 m.). (2025 m.). Higienos institutas. Prieiga per internetą:

https://www.hi.lt/uploads/Sveikatos%20stiprinimo%20centras/Skyriu_info/Aplinkos_sveikata/Klimatas_ir_sveikata/Ataskaita_apie_klimato_pokycius_2024_2025_LT.pdf

Public health must be at the core of climate action. (2026 m. kovo 23 d.). EuroHealthNet. Prieiga per internetą:

<https://eurohealthnet.eu/lt/publication/public-health-must-be-at-the-core-of-climate-action/>

Climate adaptation and health. Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/observatory/policy-context/european-policy-framework/climate-adaptation-and-health>

¹³ Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). Klimato kaitos poveikio sveikatai aspektai (S-2024-3.) Prieiga per internetą: <https://lnb.lt/media/public/documents/S-2024-3.pdf>

¹⁴ Kaip Europa kovoja su klimato kaita: interaktyvus žemėlapis. (2025 m. liepos 1 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2600341/kaip-europa-kovoja-su-klimato-kaita-interaktyvus-zemelapis>

Urban Adaptation Support Tool: Step 0. Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/knowledge/tools/urban-ast/step-0-2>

Klimato kaitos padariniai. Prieiga per internetą: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_lt
Eight lifesaving ways to improve wildfire risk management. (2026 m. liepos 10 d.). Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/eight-lifesaving-ways-to-improve-wildfire-risk-management-287790>

Hidrologinės rizikos ir pakrančių sauga. Tarp didžiausių grėsmių miestų infrastruktūrai – audrų ir potvynių rizikos augimas. Pajūrio regionuose, ypač Klaipėdoje, Neringoje ir Pamaryje, pavojų kelia Baltijos jūros lygio kilimas, audrų bangos bei pakrančių užliejimai. Vidaus miestuose, įskaitant Vilnių ir Kauną, dažnėjančios intensyvios liūtys didina paviršinių nuotekų sistemų perkrovos ir staigių potvynių tikimybę.

Nacionaliniai potvynių rizikos vertinimai rodo, kad Lietuvos regionai susiduria su skirtingo pobūdžio klimato grėsmėmis, todėl **pritaikymo veiksmai turi būti planuojami atsižvelgiant į vietos hidrologines bei urbanistines sąlygas.** Esminės priemonės apima lietaus nuotekų ir drenažo sistemų modernizavimą, pakrančių apsaugos infrastruktūros stiprinimą, potvynių apsaugos įrenginių diegimą bei inžinerinių statinių atsparumo didinimą.¹⁵

Energetinės sistemos atsparumas. Klimato kaitos sąlygomis didėja ir energetinės infrastruktūros pažeidžiamumas. Audros bei stiprūs vėjai gali sutrikdyti elektros energijos tiekimą, o tai daro neigiamą poveikį ne tik namų ūkiams, bet ir sveikatos priežiūros, transporto, ryšių ir vandens tiekimo tarnyboms. Mokslinėje literatūroje infrastruktūros atsparumas apibrėžiamas kaip sistemos gebėjimas išlaikyti funkcionalumą, prisitaikyti prie sutrikimų ir greitai atkurti veiklą po ekstremalių įvykių. Šį gebėjimą lemia ne tik fizinė sistemų apsauga, bet ir tinklų atsarginiai pajėgumai, decentralizuoti energijos šaltiniai, efektyvios avarinio reagavimo procedūros ir institucinis pasirengimas.¹⁶

Urbanistinės šilumos salos ir gamtiniai sprendimai. Kita svarbi intensyviai gyvenamų teritorijų problema – urbanistinės šilumos salos efektas. Tankiai užstatytose vietovėse, kuriose vyrauja mažo atspindžio dangos (asfaltas, betonas) ir yra mažai želdynų, susikaupusi šiluma išsisklaido lėčiau nei natūralioje aplinkoje. Dėl to karščio bangų metu oro temperatūra miestuose, ypač naktimis, būna reikšmingai aukštesnė nei aplinkinėse teritorijose. Tai didina terminio streso riziką ir blogina žmonių, pirmiausia gyvenančių prastai izoliuotuose ar nekondicionuojamuose būstuose, sveikatos būklę.¹⁷

Tarp veiksmingiausių priemonių šiai problemai mažinti – gamtiniais procesais grindžiami sprendimai (angl. *nature-based solutions*). Parkai, medžių alėjos, žalieji stogai bei fasadai, vandens telkiniai ir geriamojo vandens prieigos padeda mažinti paviršiaus temperatūrą, gerina mikroklimatą bei silpnina šilumos salos poveikį. Kartu šios priemonės gerina oro kokybę, saugo biologinę įvairovę ir

¹⁵ Potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapiai. Aplinkos apsaugos agentūra. Prieiga per internetą: <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/vanduo/upes-ezerai-ir-tvenkiniai/potvyniu-rizikos-valdymas/potvyniu-gresmes-ir-rizikos-zemelapiai/>
Potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapis (interaktyvi sistema). Aplinkos apsaugos agentūra / ArcGIS Online. Prieiga per internetą: <https://experience.arcgis.com/experience/7f2d4ca0c74c4857a0620967e530fa4d>
Lietuvos savivaldybių jautrumo ir pažeidžiamumo klimato kaitai tyrimas. (2023 m.). Prieiga per internetą: <https://klimatokaite.lt/media/17620/lietuvos-savivaldybiu-jautrumo-ir-pazeidziamumo-klimato-kaitai-tyrimas.pdf>

¹⁶ Karščio bangos keičia europiečių įpročius: kondicionieriai sparčiai didina elektros vartojimą. (2026 m. liepos 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/karscio-bangos-keicia-europieciu-iprocious-kondicionieriai-sparciai-didina-elektros-vartojima-258872/>

¹⁷ Dėl nepakeliamų karščių mieste žmonės kepa ant asfalto, tačiau ekspertė turi sprendimą: šiuo keliu žengia visa Europa. (2026 m. liepos 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/bustas/ateities-miestai/del-nepakeliamu-karsciu-mieste-zmones-kepa-ant-asfalto-taciau-eksperte-turi-sprendima-siuo-keliu-zengia-visa-europa-120278030>

"Lisbon is not a sauna": Environmental groups demand measures to adapt cities to heat. (2026 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/2026/07/15/lisbon-is-not-a-sauna-environmental-groups-demand-measures-to-adapt-cities-to-heat>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

padedą valdyti lietaus vandenį. **Žalioji infrastruktūra laikytina ne tik aplinkosaugos, bet ir visuomenės sveikatos apsaugos dalimi.**¹⁸

Pastatų energinis efektyvumas ir kvartalinė renovacija. Miestų prisitaikymui itin svarbus pastatų energinio efektyvumo didinimas. Pastatų sektorius Europos Sąjungoje sunaudoja apie 40 proc. galutinės energijos ir lemia apie 36 proc. su energijos vartojimu susijusių ŠESD emisijų.¹⁹

Gyvenamasis būsto fondas Lietuvoje sudaro reikšmingą šilumos energijos vartojimo dalį, todėl jo modernizavimas turi didelį energijos taupymo potencialą. Dėl šios priežasties vis daugiau dėmesio skiriama kvartalinei renovacijai – kompleksiniam urbanistinių kvartalų atnaujinimui, derinant energetinius, inžinerinius, transporto bei viešųjų erdvių sprendimus. Tačiau šį procesą vis dar stabdo finansavimo trūkumas, administracinis sudėtingumas bei kvalifikuotų specialistų stoka.²⁰

Nepakankamas miestų infrastruktūros atsparumas yra kompleksinė problema, apimanti hidrologines, energetines, urbanistines ir socialines rizikas. **Efektvios prisitaikymo strategijos turi būti grindžiamos teritorinio pažeidžiamumo vertinimu, socialinio teisingumo principu ir ilgalaikiu planavimu.** Planuojant miestus inžineriniai, aplinkosauginiai, visuomenės sveikatos bei teisiniai sprendimai turėtų būti vertinami kaip vienas kitą papildantys klimato valdymo elementai.²¹

Miestų prisitaikymo prie klimato kaitos aspektai plačiau nagrinėti LNB dviguboje analitinėje apžvalgoje S-2024-4 ir S-2024-5²².

4. Žmogaus teisių ir klimato kaitos jurisprudencija

Didėjantis pavojingų meteorologinių ir hidrologinių reiškinių poveikis visuomenės sveikatai, miestų infrastruktūrai ir socialiniam atsparumui lėmė spartų klimato kaitos ir žmogaus teisių sąsajos stiprėjimą

¹⁸ Green spaces and corridors in urban areas. Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/metadata/adaptation-options/green-spaces-and-corridors-in-urban-areas>

Butuose nebeįmanoma išverti: Paryžiaus parkai virto laikiniais miegamaisiais po atviro dangumi. (2026 m. birželio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/butuose-nebeįmanoma-istverti-paryžiaus-parkai-virto-laikinais-miegamaisiais-po-atviro-dangumi-250345/>

¹⁹ Confused about your building's energy performance? Here's how to understand Europe's new labels. (2025 m. liepos 15 d.). Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/confused-about-your-buildings-energy-performance-heres-how-to-understand-europes-new-labels-287309>

²⁰ Potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapis (interaktyvi sistema). Aplinkos apsaugos agentūra / ArcGIS Online. Prieiga per internetą: <https://experience.arcgis.com/experience/7f2d4ca0c74c4857a0620967e530fa4d>

Mokslas ir technika: Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos apžvalga. (2016 m.). Mokslas ir technika, (5–6). Prieiga per internetą: https://lsta.lt/files/Straipsniai/160630MT_2016-5-6_LSTA.pdf

Esama situacija: Projekto „Kurk Lietuvai“ analizė. (2017 m. gegužės 10 d.). Programa „Kurk Lietuvai“. Prieiga per internetą: <https://data.kurk.lt/wp-content/uploads/2023/04/Esama-situacija.-10-05-2017.pdf>

²¹ Urban adaptation to climate change. Prieiga per internetą: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/eu-adaptation-policy/sector-policies/urban>

Miestai ir klimato kaita. (b. d.). Europos Komisija. Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/topics/cities_lt

Why building nature-centric housing involves a mindset shift. (2025 m. spalio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/why-building-nature-centric-housing-involves-a-mindset-shift-261995>

Šis miestas atvėso net 2 laipsniais: Medeljino sprendimas nustebino klimato ekspertus. (2026 m. liepos 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.laikas.lt/sis-miestas-atveso-net-2-laipsniais-medeljino-sprendimas-nustebino-klimato-ekspertus-261519/>

Spain needs a legal overhaul to protect homes from fire – here's what it can learn from Australia and Greece. (2026 m. liepos 29 d.). Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/spain-needs-a-legal-overhaul-to-protect-homes-from-fire-heres-what-it-can-learn-from-australia-and-greece-288651>

²² Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). Miestų prisitaikymo prie klimato kaitos aspektai (S-2024-4 ir S-2024-5). Prieiga per internetą: https://lnb.lt/media/public/documents/S-2024-4__S-2024-5.pdf

tarptautinėje teisėje. **Klimato kaita vis dažniau vertinama ne tik kaip aplinkosaugos ar ekonominės politikos klausimas, bet ir kaip valstybių tarptautinių įsipareigojimų, žmogaus teisių apsaugos bei tarptautinės atsakomybės objektas.** Ši kaita atspindi klimato valdymo transformaciją iš politinių deklaracijų srities į teisiškai įpareigojantį normatyvinį reguliavimą, kuriame esminę reikšmę įgyja deramo rūpestingumo (angl. *due diligence*), prevencijos, proporcingumo, klimato teisingumo ir kartų lygybės (angl. *intergenerational equity*) principai.²³

Pagrindiniai teisiniai principai. Vienas svarbiausių šiuolaikinės klimato teisės principų – ***due diligence***, įpareigojantis valstybes imtis pagrįstų, proporcingų ir veiksmingų priemonių, kad būtų išvengta reikšmingos žalos aplinkai arba ji būtų bent jau sumažinta. Klimato kaitos kontekste šis principas reikalauja ne tik formalaus tarptautinių susitarimų priėmimo, bet ir veiksmingo jų įgyvendinimo, grindžiamo moksliniais įrodymais, ambicingomis ŠESD emisijų mažinimo priemonėmis bei efektyviomis prisitaikymo strategijomis. Kartu vis daugiau dėmesio sulaukia **ekstrateritorinės atsakomybės** klausimas, nes klimato kaitos padariniai peržengia valstybių sienas. Nors tokios atsakomybės apimtis teisinėje doktrinoje tebėra diskusijų objektas, pripažįstama, kad tarpvalstybinis klimato krizės pobūdis kelia iššūkius tradiciniams tarptautinės atsakomybės modeliams.

Taip pat spartėja ***erga omnes* įsipareigojimų ir kartų lygybės principų** plėtra. Nors pareiga saugoti klimato sistemą dar nėra universaliai pripažinta privaloma tarptautinės teisės norma (lot. *jus cogens*), naujausioje jurisprudencijoje pabrėžiama, kad klimato sistemos apsauga atitinka bendruosius tarptautinės bendruomenės interesus ir ateities kartų teisių užtikrinimą. Kartų lygybės principas reiškia, kad dabartiniai politiniai sprendimai negali neproporcingai perkelti klimato naštos ateities kartoms, todėl klimato politika turi būti grindžiama ilgalaikės atsakomybės ir darnaus vystymosi principais.

Tarptautinių ir regioninių teismų precedentai. Pastaraisiais metais išryškėjo keli esminiai tarptautiniai ir nacionaliniai teisminiai precedentai:

- TTT 2025 m. patariamojoje nuomonėje konstatavo, kad valstybės pagal tarptautinę teisę privalo imtis veiksmingų priemonių klimato sistemai apsaugoti, o jo kaitos padariniai turi būti vertinami tiesioginėje žmogaus teisių apsaugos plotmėje. Ši patariamoji nuomonė sustiprino reikalavimą, kad valstybių politika būtų grindžiama aiškiais, mokslu paremtais ir objektyviai vertinamais sprendimais.²⁴

²³ Climate law expert: Europe's deadly heatwaves belong in court. (2026 m. liepos 6 d.). Prieiga per internetą:

<https://theconversation.com/climate-law-expert-europes-deadly-heatwaves-belong-in-court-286674>

Europos Parlamento rezoliucija dėl 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijos. Gamtos grąžinimas į savo gyvenimą (2020/2273(INI)). (2021 m. gegužės 19 d.). Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0245_LT.html

Obligations of States in respect of Climate Change: Summary of the Advisory Opinion. (2025 m. liepos 23 d.). International Court of Justice.

Prieiga per internetą: <https://icj-web.lemman.un-icc.cloud/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-sum-01-00-en.pdf>

ICJ Advisory Opinion on Climate Change. (2025 m. liepos 23 d.). Environmental Law Alliance Worldwide (ELAW). Prieiga per internetą:

https://elaw.org/resource/icj_climateao_2025

Obligations of States in respect of Climate Change: Advisory Opinion. (2025 m. liepos 23 d.). International Court of Justice. Prieiga per

internetą: <https://icj-web.lemman.un-icc.cloud/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>

²⁴ Tarptautinis Teismas pripažino: nesiimant veiksmų dėl klimato krizės pažeidžiama tarptautinė teisė. (2025 m. liepos 23 d.). Prieiga per internetą: <https://www.klimatoreporteriai.lt/klimato-politika/tarptautinis-teismas-pripazino-nesiimant-veiksmu-del-klimato-krizes-pazeidziama-tarptautine-teise/>

- Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* (2024 m.) pripažino, kad, siekdamas apsaugoti Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintas teises (ypač teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą pagal 8 straipsnį), valstybės turi pozityvią pareigą užtikrinti veiksmingą klimato politiką. Teismas akcentavo ne konkrečius ŠESD emisijų rodiklius, o klimato valdymo kokybę, institucinį nuoseklumą bei sprendimų pagrįstumą.²⁵
- Vokietijos Konstitucinis Teismas byloje *Neubauer and Others v. Germany* (2021 m.) konstatavo, kad nepakankamai ambicingas ilgalaikis taršos mažinimo reguliavimas neproporcingai apriboja ateities kartų konstitucines laisves, todėl įtvirtino būtinybę pakankamai sumažinti ŠESD emisijas jau dabar.²⁶
- Sprendimas byloje *Milieudefensie v. Shell* paskatino diskusijas dėl privačių korporacijų atsakomybės už taršą. Nors 2024 m. apeliacinės instancijos teismas pakoregavo pirmosios instancijos teismo sprendimą, byla išlaiko precedentinę reikšmę plėtojant įmonių atsakomybės doktriną klimato kaitos srityje.²⁷
- Amerikos Žmogaus Teisių Teismas (angl. *Inter-American Court of Human Rights*) 2025 m. patvirtino, kad teisė į švarią, sveiką ir tvarią aplinką Lotynų Amerikos regioninėje sistemoje turi būti pripažįstama kaip savarankiška žmogaus teisė bei būtina sąlyga teisei į gyvybę, sveikatą, būstą ir pakankamą gyvenimo lygį užtikrinti. Tai ypač aktualu saugant čiabuvių bendruomenes ir kitas pažeidžiamas grupes.²⁸

Prisitaikymas kaip teisinė pareiga. Dažnėjančios ekstremalaus karščio bangos ir jų padariniai sveikatai skatina tolesnę klimato jurisprudencijos plėtrą. Teisinėje doktrinoje vis dažniau vertinama, kiek valstybės

Teismas pripažino: nesiimant veiksmų dėl klimato krizės pažeidžiama tarptautinė teisė. (2025 m. liepos 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lytas.lt/gamta/eko/2025/07/27/news/teismas-pripazino-nesiimant-veiksmu-del-klimato-krizes-pazeidziama-tarptautine-teise-38800738>

Pagrindiniai pasaulio teismai imasi vis didesnio vaidmens kovoje su klimato kaita. (2025 m. liepos 21 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2619307/pagrindiniai-pasaulio-teismai-imasi-vis-didesnio-vaidmens-kovoje-su-klimato-kaita>
TTT priėmė sprendimą dėl šalių teisinių įsipareigojimų užkirsti kelią klimato kaitai. (2025 m. liepos 23 d.). Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ttt-prieme-sprendima-del-saliu-teisiniu-ispareigojimu-uzkirsti-kelia-klimato-kaitai-57-2493820>

²⁵ Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland. (2024 m. balandžio 9 d.). Climate Change Litigation Databases. Prieiga per internetą: <https://climatecasechart.com/non-us-case/verein-klimasenioren-schweiz-and-others-v-switzerland/>
Vilčinskaitė, S. (2024 m. balandžio 23 d.). EŽTT sprendimai: valstybės turi dėti daugiau pastangų kovodamos su neigiamais klimato kaitos padariniais. Teisė.pro. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2024/04/23/s-vilcinskaite-ezt-sprendimai-valstybes-turi-deti-daugiau-pastangu-kovodamos-su-neigiamais-klimato-kaitos-padariniais/>

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (Application no. 53600/20). (2024 m. balandžio 9 d.). Environmental Law Alliance Worldwide (ELAW). Prieiga per internetą: <https://elaw.org/resource/verein-klimasenioren-schweiz-and-others-v-switzerland-application-no-53600-20-grand-chamber-european-court-of-human-rights-strasbourg-9-april-2024>

Case of Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (Application no. 53600/20): Judgment. (2024 m. balandžio 9 d.). European Court of Human Rights (HUDOC). Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-233206%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-233206%22]})

²⁶ Neubauer, et al. v. Germany. (2021 m. kovo 24 d.). Climate Change Litigation Databases. Prieiga per internetą:

<https://climatecasechart.com/non-us-case/neubauer-et-al-v-germany/>
Neubauer et al. v. Germany (Federal Constitutional Court, 2021). (2021 m.). International IDEA Climate Change and Democracy Case Law Database. Prieiga per internetą: <https://www.idea.int/cases/neubauer-et-al-v-germany-federal-constitutional-court-2021>

Neubauer, et al. v. Germany: Order of the First Senate. (2021 m. balandžio 29 d.). Bundesverfassungsgericht / Natural Justice. Prieiga per internetą: <https://naturaljustice.org/wp-content/uploads/2022/03/Neubauer-et-al.-v.-Germany.pdf>

²⁷ Milieudefensie et al. v. Royal Dutch Shell plc. (2021 m. gegužės 26 d.). Climate Change Litigation Databases. Prieiga per internetą:

<https://climatecasechart.com/non-us-case/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc/>
Milieudefensie v. Royal Dutch Shell plc.: Case summary. (2025 m. kovo 20 d.). Human Rights Law Centre. Prieiga per internetą: <https://www.hrlc.org.au/case-summaries/2025-03-20-milieudefensie-v-shell/>

Press release: Climate case against Shell. (2026 m. gegužės 22 d.). Milieudefensie. Prieiga per internetą:

<https://en.milieudefensie.nl/news/press-release-dutch-supreme-court-climate-case-shell>

²⁸ Unpacking the Inter-American Court Advisory Opinion on Climate Emergency and Human Rights. (2025 m. lapkričio 6 d.). Center for International Environmental Law (CIEL). Prieiga per internetą: <https://www.ciel.org/unpacking-the-inter-american-court-ao/>
IACHR Advisory Opinion: A landmark step for climate, human rights, states, and private actors. (2025 m. rugpjūčio 1 d.). Herbert Smith Freehills Kramer. Prieiga per internetą: <https://www.hsfkramer.com/notes/publicinternationallaw/2025-posts/iachr-landmark-step-climate-human-rights-states-and-private-actors>

Inter-American Court of Human Rights Advisory Opinion recognizing the Rights of Nature. Eco-Jurisprudence Monitor. Prieiga per internetą: <https://ecojurisprudence.org/initiatives/inter-american-court-of-human-rights-advisory-opinion-recognizing-the-rights-of-nature/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.

Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / S / 2026-09-02 / Psl. 11 iš 15

© Nacionalinė biblioteka, 2026 / Слава Україні!

pozityvios pareigos apima gyventojų apsaugą nuo ekstremalių temperatūrų (pavyzdžiui, diegiant ankstyvojo perspėjimo sistemas, karščio valdymo planus, kuriant viešąsias vėsinimo erdves ir kitas prisitaikymo priemones). Adaptacija prie klimato kaitos palaipsniui tampa ne tik viešosios politikos prioritetu, bet ir teisiškai vertinama valstybės pareiga.

Žmogaus teisių ir klimato kaitos jurisprudencijos raida atspindi nuoseklų perėjimą nuo politinių deklaracijų prie teisiškai įpareigojančių valstybių atsakomybės standartų. Šiuolaikinėje teisių apsaugos sistemoje valstybių veiksmai vertinami pagal jų veiksmingumą, mokslinį pagrįstumą ir atitiktį tarptautiniams standartams. Klimato bylos tapo viena dinamiškiausių teisinės sistemos sričių ir formuoja naujus klimato teisingumo, žmogaus teisių apsaugos bei valstybių atsakomybės standartus.

Žmogaus teisių ir klimato kaitos jurisprudencijos aspektai buvo nagrinėti LNB analitinėje apžvalgoje S-2025-9²⁹.

5. Lietuvos situacija ir perspektyvos

ES teisinė sistema ir nacionaliniai prioritetai. Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo politikos formavimas vyksta Europos Sąjungos daugiaplanės valdysenos kontekste. Pagrindinės šios politikos kryptis apibrėžia Europos žaliasis kursas, Europos klimato teisės aktas (Reglamentas (ES) 2021/1119) bei susijęs norminių aktų paketas. Viršvalstybinė teisinė bazė įpareigoja valstybes nares įgyvendinti sudėtinį sisteminį tikslą:

- tarpinį – iki 2030 m. sumažinti ŠESD emisijas ne mažiau kaip 55 proc., palyginti su 1990 m. baziniu lygiu;
- ilgalaikį – pasiekti visapusišką poveikio klimatui neutralumą iki 2050 m.

Nacionalinėje teisinėje ir strateginėje sistemoje šie įsipareigojimai atspindi Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane bei sektorinėse plėtros programose. Strateginiuose dokumentuose akcentuojami šie esminiai dekarbonizacijos veiksniai:

- atsinaujinančiųjų išteklių energetikos plėtros spartinimas bei gamybos decentralizacija;
- energijos vartojimo efektyvumo didinimas pramonės, transporto ir pastatų sektoriuose;
- priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir ypatingos svarbos infrastruktūros klimatinio atsparumo didinimas.

Strategijų veiksmingumas tiesiogiai priklauso nuo reguliaraus jų atnaujinimo, suderinamumo su ES teisine sistema ir empiriniais rodikliais grįsto vertinimo. Šiame kontekste vis svarbesnis vaidmuo tenka savivaldai, kurios lygmeniu urbanistinis planavimas, tvarus judumas ir vietos energetikos politikos

²⁹ Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2025). Žmogaus teisės ir klimato kaita: jurisprudencijos aspektai (S-2025-9). Prieiga per internetą: <https://lnb.lt/media/public/documents/analitines-apzvalgosS-2025-9.pdf>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

sprendimai gali tapti pagrindinėmis išeitimis siekiant didinti bendruomenių atsparumą neigiamam klimato poveikiui.³⁰

Klimato teisė, bylinėjimasis ir visuomenės sveikata: oro kokybės aspektas. Lyginant su Vakarų Europos teisinėmis sistemomis, Lietuvos klimato teisės ir klimatinio bylinėjimosi praktika šiuo metu yra pradinėje formavimosi stadijoje. Vis dėlto, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo ir kitų tarptautinių teismų formuojamas jurisprudencijos tendencijas, prognozuojama sparčiausia šios srities teisinė raida. **Potencialūs teisiniai ginčai ir viešojo intereso gynimo procesai sietini su šiomis rizikos sritimis:**

- **adaptavimosi priemonių nepakankamumu** – valstybės ar savivaldos delsimu įgyvendinti mokslškai pagrįstas prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės;
- **visuomenės sveikatos apsaugos neužtikrinimu** – teisės į sveiką aplinką pažeidimais dėl klimato kaitos sukeltų veiksnų;
- **aplinkos kokybės normatyvų pažeidimais** – ES ir nacionalinių ribinių taršos verčių nesilaikymu;
- **atskaitomybės spragomis** – nacionalinės politikos atitikties ES bei platesnės aprėpties tarptautiniams teisiniams įsipareigojimams trūkumu.

Šiuose procesuose vis svarbesnį katalizatoriaus vaidmenį atlieka nevyriausybinių organizacijų, akademinė bendruomenė ir pilietinės visuomenės struktūros, kurios strateginėse bylose pasitelkia tarptautinėje teisėje įtvirtintus žmogaus teisių srities argumentus.

Miestų oro kokybės valdymas yra vienas iš esminių kompleksinio požiūrio aspektų. Stebėsenos duomenimis, Lietuvos didmiesčiuose, ypač Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, tam tikrais laikotarpiais fiksuojama padidėjusi kietųjų dalelių bei azoto dioksido koncentracija. Šie teršalai daro tiesioginį neigiamą poveikį visuomenės sveikatai, nes didina širdies ir kraujagyslių bei kvėpavimo takų susirgimų riziką. Remiantis šiuolaikine teisine doktrina, oro kokybės valdymas transformuojasi iš grynai aplinkosauginio reikalavimo į valstybės pozityviąją pareigą užtikrinti pamatinę žmogaus teisę į sveiką ir saugią gyvenamąją aplinką.

Geografinis pažeidžiamumas ir teisinio reguliavimo pažanga. Dėl geografinių ir fizinių ypatybių Lietuva pasižymi specifiniu pažeidžiamumu. Jūros lygio kilimas, pakrančių erozijos procesai, dažnėjantys ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai (audros, kaitros bangos, liūtys) kelia ilgalaikę sisteminę riziką, o ypač Pajūrio ir Nemuno žemupio regionams. Šios tendencijos reikalauja **kryptingų priemonių:**

³⁰ EU climate action and energy policy: Briefing. (2025 m.). European Parliamentary Research Service (EPRS). Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/lt/document/EPRS_BRI\(2025\)772859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/lt/document/EPRS_BRI(2025)772859)
Bendra informacija apie klimato kaitą. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/klimato-politika/klimato-kaita/bendra-informacija-apie-klimato-kaita/>
Klimato kaitos programa. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/klimato-politika/klimato-kaita/klimato-kaitos-programa/>
Europos klimato teisės aktas (Santrauka). (2021 m. liepos 30 d.). EUR-Lex. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/european-climate-law.html>
Lietuvos Respublikos prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymas. (2026 m. birželio 11 d.). Infolex. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/ta/1123309>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

- investicijų į apsaugos infrastruktūrą;
- klimato rizikų valdymo sistemų plėtros;
- ilgalaikio ir tvaraus finansavimo;
- ES prisitaikymo strategijos institucinio įgyvendinimo;
- klimato teisingumo.

Šis prisitaikymo modelis atitinka ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją bei klimato teisingumo principus.

Esminiu lūžiu nacionalinėje teisinėje sistemoje tapo 2026 m. birželio 11 d. priimtas Lietuvos Respublikos prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymas³¹, įsigaliosiantis 2027 m. sausio 1 d. Šiuo teisės aktu pradedamas kurti nuoseklus rizikos valdymo mechanizmas šalyje. Pagrindiniai Prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymo **reikalavimai**:

- **privalomas planavimas savivaldos lygmeniu.** Visos šalies savivaldybės iki 2030 m. pabaigos įpareigojamos parengti ir patvirtinti vietos prisitaikymo prie klimato kaitos planus.
- **Periodinis rizikų vertinimas.** Nustatomas reikalavimas kas 5 metus tvirtinti atnaujintą nacionalinę su klimato kaita susijusių rizikų analizę.
- **Institucinis kompetencijų centras.** Lietuvos hidrometeorologijos tarnybai suteikiamas ekspertinio ir metodinio centro statusas, tai užtikrins moksliniais duomenimis grįstą pagalbą savivaldybėms bei valstybės institucijoms.
- **Ekonominis reguliavimo pagrindimas.** Teisėkūros iniciatyvą lėmė augantys ekonominiai nuostoliai – skaičiuojama, kad vien 2024 metais klimato kaitos padariniai ir ekstremalūs reiškiniai Lietuvai atnešė apie 700 mln. eurų tiesioginės žalos.

Lietuvos klimato politika vystosi sudėtingomis ES ir nacionalinės valdysenos sąveikos sąlygomis. Energetinės transformacijos srityje pasiekta apčiuopiama pažanga, tačiau esminiai miestų struktūrinio atsparumo, oro taršos valdymo bei operatyvaus teisinių mechanizmų adaptavimo iššūkiai vis dar išlieka. Ilgalaikis politikos ir teisinio reguliavimo veiksmingumas priklausys nuo gebėjimo sinchronizuoti keturis pagrindinius elementus: ES teisinius įsipareigojimus, nacionalinius strateginius prioritetus, empirinius mokslo duomenis ir socialinio teisingumo reikalavimus.

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Klimato kaita tapo kompleksiniu iššūkiu, apimančiu visuomenės sveikatos apsaugą, miestų infrastruktūros atsparumą, socialinį teisingumą ir žmogaus teisių užtikrinimą. Šių sričių tarpusavio sąveika lemia, kad klimato padariniai nebegali būti efektyviai valdomi taikant izoliuotas sektorių politikos priemones. Veiksminga politika turi remtis kompleksiniu valdymo modeliu, apimančiu teises, institucines,

³¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. birželio 11 d. Lietuvos Respublikos prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymas Nr. XV-1029. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2a50dbe26b1a11f1aa9cfebedf36d56d?jfwid=j05112iia>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

urbanistines, visuomenės sveikatos ir socialines priemones. Toks požiūris atitinka Europos Sąjungos strategiją bei tarptautinės klimato teisės raidą, kur vis didesnis dėmesys skiriamas moksliniais įrodymais grindžiamiems sprendimams ir žmogaus teisių apsaugai.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

- Intensyvėjančios karščio bangos ir kiti **ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai didina visuomenės sveikatos priežiūros sistemoms tenkančią apkrovą. Būtina gerinti pasirengimą:** sudaryti bei reguliariai atnaujinti karščio valdymo planus, diegti ankstyvojo perspėjimo apie numatomus pavojingus reiškinius sistemas, pritaikyti gydymo įstaigų infrastruktūrą, kelti sveikatos priežiūros specialistų kvalifikaciją diagnozuojant ir valdant su klimatu susijusius sveikatos sutrikimus.
- Didėjantis karščio poveikis darbuotojų saugai ir sveikatai verčia **peržiūrėti profesinės rizikos valdymo principus.** Europos institucijos akcentuoja būtinybę sistemingai vertinti karščio riziką ir atitinkamai pritaikyti darbo sąlygas. Tai siejasi su *due diligence* principu, įpareigojančiu valstybes ir verslo subjektus mažinti klimato pokyčių keliamą grėsmę žmonių sveikatai.
- Miestuose klimato rizikos pasireiškia kompleksiskai – stiprėja šilumos salos efektas, dažnėja liūties, nuolat perkraunamos nuotekų sistemos. **Veiksmingiausios urbanistinio prisitaikymo priemonės** apima gamtiniais procesais grindžiamų sprendimų taikymą ir žaliųjų erdvių plėtrą, tvarių lietaus vandens valdymo sistemų diegimą, taip pat kvartalinę renovaciją bei pastatų energinio efektyvumo didinimą.
- Efektyviai klimato politikai **būtinios kompleksinės stebėsenos sistemos,** aprėpiančios klimato rizikos, visuomenės sveikatos ir prisitaikymo priemonių rodiklius. Jos leidžia identifikuoti labiausiai pažeidžiamas teritorijas, racionaliau paskirstyti išteklius ir prioritetus pagrįsti empiriniais duomenimis.
- Prisitaikymo prie klimato kaitos sėkmę lemia ne tik technologiniai sprendimai, bet ir **visuomenės pasitikėjimas institucijomis, rizikos suvokimas bei pilietinis dalyvavimas.** Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas klimato komunikacijai, aplinkosauginiam raštingumui ir socialiai pažeidžiamoms grupėms, kurių prisitaikymo galimybės yra ribočiausios.
- Klimato kaitos įtakos visuomenės sveikatai, miestams ir žmogaus teisių jurisprudencijai analizė patvirtina poreikį pereiti prie **įvairias sritis apimančio klimato valdymo modelio.** Šiuolaikinė klimato politika vis labiau orientuojama į prevenciją, atsparumo didinimą bei moksliniais įrodymais pagrįstus sprendimus. Tarptautinė teismų praktika didina valstybių pareigą užtikrinti veiksmingą gyventojų apsaugą, todėl ateityje klimato valdymo sistema privalės remtis nuosekliu tarpsektoriniu bendradarbiavimu ir instituciniu koordinavimu visose viešojo valdymo srityse.